

Foto: Jelle Yntema, Passie in Beeld

Prentenboeken in alle talen

Ouders lezen voor bij de VoorleesExpress

De VoorleesExpress is een landelijk project waarbij vrijwilligers aan de slag gaan bij gezinnen waar kinderen (risico op) een taalachterstand hebben. Ze stimuleren de taalontwikkeling en doen dat, waar mogelijk, samen met ouders.

Sinds vorig jaar stelt de VoorleesExpress – in samenwerking met uitgeverij Lemniscaat – online audio-vertalingen van prentenboeken beschikbaar (www.prentenboekeninalletalen)¹. Deze vertalingen zijn met veel liefde gemaakt door vrijwilligers en door hen voorgelezen en opgenomen.

Doel van de vertalingen: ouders in staat stellen in hun eigen taal de taalverwerving van hun kinderen te stimuleren. Anne Heinsbroek, directeur van de VoorleesExpress geeft in gesprek met Les tekst en uitleg.

Wat is en doet de VoorleesExpress?

Jaarlijks gaan vrijwilligers op ruim vierhonderd plaatsen in Nederland twintig weken lang één keer per week langs bij circa vijfduizend gezinnen. De vrijwilligers lezen voor en/of doen andere taalactiviteiten met ouder en kind(eren). Daarnaast praten ze met ouders over de rol die zij kunnen spelen in de taalontwikkeling van hun kind.

'Het project is een toonbeeld van zuivere, belangeloze inzet voor die mensen die taalondersteuning het hardste nodig hebben', aldus de jury van de Nationale Alfabetiseringsprijs (2010).

In onderzoek bleken de activiteiten van de VoorleesExpress bewezen effectief.²

Ontstaan van de audio-vertalingen

Anne Heinsbroek: De afgelopen jaren werden we ons hoe langer hoe meer bewust van de invloed van een meertalige opvoeding. Op dit moment is er bij wetenschappers weinig discussie over de vraag hoe belangrijk de moedertaal is voor de taalontwikkeling van een kind.³ Als de talen goed aangeboden worden, is een meertalige opvoeding van toegevoegde waarde voor de ontwikkeling van een kind.

In veel bibliotheken was er de afgelopen jaren nog weinig aanbod in andere talen. De aanwezige boeken waren eigenlijk vooral in voor de hand liggende talen zoals Turks en Marokkaans. Voor bijvoorbeeld Eritrese en Somalische ouders is er niets.

We vroegen ons af: kun je de ouders niet iets bieden om met hun kinderen aan de slag te gaan?

Het idee van prentenboeken in alle talen is heel spontaan gegaan, bij een kopje koffie afgelopen voorjaar met de directeur van uitgeverij Lemniscaat.

We gingen gelijk aan de slag. In maart werd het bedacht, in juli 2020 stond het eerste boek online, allemaal opgezet en uitgevoerd in coronatijd, zonder subsidie. De bedachte formule bleek heel goed te werken: we vragen anderstaligen die ook het Nederlands goed beheersen, om thuis het boek in hun moedertaal te vertalen en dat vervolgens op smartphone op te nemen. Door de lockdown meldden veel mensen zich aan. Juist door het coronavirus heeft het project een snelle vlucht genomen.

We attenderen alle vrijwilligers via onze site op het bestaan van de prentenboeken; daar worden ze ook voorzien van tips.⁴ Ze weten de vertalingen inmiddels te vinden.

Maar er wordt veel breder gebruik gemaakt van de vertalingen. We krijgen veel berichten van bibliotheken die het gebruiken, van logopedisten, van leerkrachten van nieuwkomers of kleuterklassen.

Leerkrachten behandelen dan in de klas het prentenboek, vervolgens kunnen anderstalige kinderen het ook in hun eigen taal beluisteren. De logopedist stimuleert ouders om thuis met het boek aan de slag te gaan. Als ouders moeite hebben met lezen in het Nederlands, kunnen ze het verhaal toch beluisteren in de moedertaal. Zo kunnen ze gemakkelijker met hun kind over het boek praten.

Vier prentenboeken, veertig talen en dialecten

Het eerste criterium voor de keuze van deze eerste vier boeken was natuurlijk dat kinderen uit een andere cultuur zich in de inhoud zouden moeten kunnen herkennen. Het moest verder talig genoeg zijn, met niet alleen maar beeld en korte kreten.

Het zou ook op veel plaatsen en in veel bibliotheken verkrijgbaar moeten zijn. Daarnaast zou het leuk genoeg moeten zijn om het te vertalen.

Er is niet specifiek gekeken naar talige moeilijkheidsgraad (bijvoorbeeld op basis van frequentielijsten).

Er zijn nu vertalingen in veertig talen en dialecten. Qua taalkeuze vonden we dat een aantal talen er zeker in moest zitten, zoals Arabisch, Berber, Pools, Turks. De keuze voor andere talen is min of meer toevallig gegaan. We deden oproepjes in ons netwerk en op sociale media. De andere vertalers hebben zich zelf aangemeld. Toen kregen we bijvoorbeeld ook vertalingen in het Farsi en in Nederlandse gebarentaal. Zo kwamen er ook – onvoorzien – dialecten bij: Twents, Limburgs, en een Syrisch dialect. We dachten: hoe meer hoe beter.

Er zijn nu vertalingen in veertig talen en dialecten

Sommige insprekers zijn moeder in een gezin waar wij komen, andere zijn professionals uit onderwijs of logopedie of zijn expat. Ze zijn zelf meertalig. Er is al met al bij de insprekers een grote variatie in niveau en achtergrond.

De insprekers zijn amateurs. Daar hebben we bewust voor gekozen. De insprekers moeten het gevoel kunnen krijgen: ik kan iets waardevols doen; misschien beheers ik het Nederlands niet heel goed, maar mijn eigen taal wél. Misschien zijn hun vertalingen niet optimaal, literair gezien, maar ze zijn wel met veel liefde en plezier ingesproken en goed te volgen. We vragen de vertalers wel bij twijfel in hun eigen omgeving te laten controleren of ze op de goede weg zijn.

We beoordelen ook zelf de vertaling: klinkt het aantrekkelijk? Niet te monotoon?

Een ouder moet erkenning voelen voor zijn eigen taal

Aandacht voor de moedertaal

Ons primaire doel is ouders in staat stellen in hun eigen taal de taalvererving van hun kinderen te stimuleren. Met de veronderstelling dat dit indirect ook de taalvererving van het Nederlands ondersteunt. Het gaat vooral ook om erkenning van de eigen taal.

Voorop staat dat ouders zelfvertrouwen krijgen om hun kind te ondersteunen in hun taalontwikkeling. De boeken moeten zo worden ingezet dat een ouder erkenning voelt voor zijn eigen taal: wat is mijn taal mooi om zo voor te lezen en daarover te praten. Als dat lukt, is het project voor ons geslaagd.

Wij hebben in dit opzicht veel geleerd. Vroeger dachten we: we gaan ouders stimuleren om zelf ook in het Nederlands voor te lezen. Maar we hebben geleerd dat ouders zich in het Nederlands niet goed kunnen uitdrukken en dan de taal maar heel beperkt kunnen aanbieden. In hun moedertaal kunnen ze veel 'rijkere' taal gebruiken. En uiteindelijk gaat het erom dat een kind opgroeit in een rijke taalomgeving. Welke taal dat is, blijkt niet uit te maken.

Veel ouders zijn onzeker. Ik ben zelf ook vrijwilliger en heb de vertalingen geïntroduceerd in een Iraaks gezin. De moeder spreekt een beetje Engels en een beetje Nederlands. Ze voedt haar kind nu op in gebrekkig Nederlands en gebrekkig Engels. Zij ziet de waarde van het Arabisch voor haar dochter nu onvoldoende. Haar dochter vindt het, sinds ze op de voorschool zit, niet meer leuk als haar moeder in het Arabisch voorleest. Maar kinderen in gebrekkig Engels en Nederlands opvoeden is niet goed voor de taalontwikkeling van het kind.

Wat we nu vaak doen: ik vertel het verhaal in het Nederlands, ik neem het prentenboek door zodat zij het verhaal snapt. Dan kan zij het verhaal vervolgens zelf beluisteren in haar eigen taal en daar met haar kind over praten.

Er zijn nog niet veel ervaringsgegevens. Dat kon door corona nog niet. We hebben dit project spontaan gestart, en niet met een wetenschappelijke basis. We vonden het belangrijker dat we met weinig budget snel konden schakelen en veel talen konden aanbieden, dan dat we er onderzoek aan koppelden.

Plannen voor de toekomst

We hebben met de VoorleesExpress de afgelopen maanden keihard gewerkt. Uit een recente evaluatie blijkt dat we, ondanks de coronacrisis, in 2020 met onze reguliere voorleesactiviteiten toch vierduizend gezinnen hebben weten te bereiken. Een resultaat waar we

heel trots op zijn. Het was veel improviseren met online sessies. Misschien wordt het nu tijd om daar nu ook een evaluatie aan toe te voegen van het gebruik van de prentenboekvertalingen.

We zijn al heel blij met het aanbod dat er nu is en proberen er nu ook voor te zorgen dat er in de bibliotheken QR-codes op de boeken komen, zodat gebruikers gelijk kunnen zien of er een audio-vertaling beschikbaar is. Ook streven we ernaar dat scholen setjes kopen als er meertalige leerlingen op school zijn.

Verder willen we een aantal boeken aan het aanbod toevoegen, ervoor zorgen dat mensen ze kunnen vinden en stimuleren dat mensen ermee aan de slag gaan.

We moeten ervoor zorgen dat de boeken ook echt op die plekken zijn, waar de ouders komen.

Kees Galema

Noten

1. Voor meer informatie:
www.prentenboekeninalletalen.nl
www.lemniscaat.nl/kind-jeugd-ya-2/prentenboeken
<https://voorleesexpress.nl>
Zie ook: Tessa van Velzen, **Gezamenlijk leesplezier beleven met de VoorleesExpress? Van ouderbetrokkenheid naar gelijkwaardig partnerschap** Les 194, 2015.
2. Broens, A. & Steensel, R. van (2019). **Werkt de VoorleesExpress? Effecten op woordenschat, verhaalbegrip, en de geletterde thuisomgeving**. Publicatierreeks Stichting Lezen, Utrecht: Eburon.
Voor een samenvatting van de resultaten zie: <https://voorleesexpress.nl/assets/VoorleesExpress-2019-factsheet.pdf>.
3. Voor meer informatie:
www.lezen.nl - kwestie van lezen
www.probiblio.nl - kinderopvang
www.atheme.eu - multilingualism/developmental disorders
www.atheme.eu - final poster
www.meertalig.nl - literatuur
4. Bij de VoorleesExpress is in de loop van de jaren een iets andere organisatiestructuur ontstaan. Er wordt niet altijd meer een coördinator ingezet die meegaat naar het gezin. Vrijwilligers kunnen nu gevolgd, gecoacht en gemonitord worden via **MijnVoorleesExpress**, een online platform waar ze ook terecht kunnen voor e-learning.